

2025-04-05

Högskoleprovet

Provpass 2

- Du måste fylla i dina svar i svarshäftet **innan** provtiden är slut.
- Följ instruktionerna i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Fyll alltid i ett svar för varje uppgift. Du får inte minuspoäng om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Verbal del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till.

1. basal

- A hållbar
- B underförstådd
- C vardaglig
- D grundläggande
- E genomtänkt

2. defekt

- A olycka
- B brist
- C obehag
- D tröghet
- E misstag

3. länsa

- A putsa
- B fånga
- C lossa
- D tömma
- E sänka

4. gensvar

- A reflektion
- B påpekande
- C klargörande
- D upprepning
- E respons

5. kontroversiell

- A obegriplig
- B kritisk
- C omtvistad
- D angelägen
- E omdömeslös

6. eskapader

- A hemligheter
- B genvägar
- C drömmar
- D äventyr
- E förklädnader

7. förfoga över

- A ha
- B ge
- C byta
- D ta
- E få

8. diger

- A härlig
- B stor
- C underlig
- D djup
- E smaklig

9. aversion

- A motsats
- B bestämdhet
- C förtvivlan
- D besvikelse
- E motvilja

10. fåfängt

- A energiskt
- B sällsynt
- C resultatlöst
- D försiktigt
- E imponerande

Behandling av tremor

Talamotomi är ett ingrepp mot svårbehandlad tremor och innebär att delar av talamus förstörs. Metoden, som utvecklades på 1950-talet, har nackdelen att den är invasiv, med allt vad detta innebär i termer av infektionsrisk och risk att förstöra annan vävnad. I *New England Journal of Medicine* presenteras en studie i vilken man utfört ingreppet med hjälp av ultraljud, det vill säga icke-invasivt. Det rör sig om ett högintensivt ultraljud som går igenom skallbenet. För att rikta behandlingen mot rätt område i hjärnan har magnetkamera använts.

I studien har 15 patienter med svårbehandlad essentiell tremor ingått. Dessa var i åldrarna 53 till 79 år, och snittåldern var 67 år. Man har inte inkluderat patienter med Parkinsons sjukdom. Ultraljudsbehandlingen har riktats mot den så kallade VIM-kärnan (*ventral intermediate nucleus*) i talamus. Ingreppet var unilateralt, det vill säga riktat mot ena hjärnhalvan.

För att följa hur skakningarna utvecklas efter ingreppet har författarna som effektmått bland annat använt sig av skalan "Clinical rating scale for tremor". Skalan graderar bland annat tremor i händerna på en skala mellan 0 och 32, där ett högre värde innebär svårare skakningar. Snittvärdet var 20,4 före ingreppet. När en ny mätning gjordes tolv månader efter ingreppet hade det sjunkit till 5,2. Vid skattning enligt en skala för handikapp

(*disability*) från 0 till 32 noterades också en markant förbättring efter ingreppet: snittvärdet sjönk från 18,2 till 2,8. Därtill sågs en påtaglig förbättring av livskvaliteten hos behandlade patienter. Såväl motoriska som sensoriska biverkningar noterades dock. Vissa patienter drabbades av problem med talet. Besvären var i de flesta fall övergående. Fyra patienter fick emellertid domningar som inte klingade av.

En uppenbar begränsning är att man inte gjort en blindad studie med behandlings- och kontrollgrupper, vilket gör det svårt att utvärdera hur stor placebokomponenten är i den samlade effekten. Resultaten är principiellt intressanta men måste givetvis verifieras i större studier innan metoden kan komma att nå bred användning.

ANDERS HANSEN

tremor = skakningar orsakade av ofrivilliga muskelsammandragningar

talamus = kärna i mellanhjärnan med anhopningar av nervceller

invasiv = som innebär kirurgiskt ingrepp

placebo = preparat som skenbart är ett läkemedel men som i realiteten inte har någon medicinsk verkan; kan även gälla behandlingsåtgärder

Uppgifter

11. Vilken alternativ rubrik sammanfattar bäst textens huvudpoäng?

- A Kirurgi bekämpar tremor
- B Talamus målet vid tremorbehandling
- C Talamotomi på nytt sätt
- D Biverkningar av ny tremorbehandling

12. Vilken brist med studien ser textförfattaren?

- A De noterade biverkningarna har inte utforskats tillräckligt.
- B De skalor som ska utvärdera behandlingens effekt mäter olika saker.
- C De patienter som ingår i studien har alltför likartade besvär.
- D De uppmätta effekterna är osäkra på grund av studiens utformning.

Bankerna*

Banker är till sin natur mycket sköra varelser. Ingen bank kan betala ut ens en bråkdel av alla sina sparkunders pengar om de skulle dyka upp samtidigt och kräva tillbaka dem. På den tiden då bankernas ägare själva stod för alla förluster, i slutet av 1800-talet, kunde det egna kapitalet i banker uppgå till så mycket som hälften av tillgångarna. Före finanskrisen 2007 hade vissa globala storbanker tagit lån på 50 kronor för varje krona de hade i ägarkapital.

När de så kallade Baselreglerna infördes i slutet av 1980-talet innebar det att kraven på hur mycket kapital bankerna själva ska ha ersattes av vad som brukar kallas för ett riskvägt system. Förenklat är bankers affärsidé att låna ut eller placera pengar till en högre ränta än den de själva lånar för, och tanken bakom Baselreglerna är att banker som lånar ut till riskfyllda projekt måste ha större eget kapital än lågriskbanker. Men en liten andel eget kapital innebär samtidigt hög avkastning för bankerna. Och omvänt: högre risk för skattebetalarna, eftersom stater garanterar alla sparares insättningar.

Vem som helst inser att avgörande för denna ordning är bedömningen av vilken risk lånen har. Och det är här det börjar bli riktigt intressant. För någon kom nämligen på den briljanta idén att låta bankerna själva räkna på saken.

Idag fungerar det så att världens storbanker, inklusive de svenska, får använda något som kallas för interna modeller, en omskrivning för att tusentals bankanställda matar in enorma mängder historiska data som processas och sedan spottar ut de uppskattade riskerna för olika typer av lån. Tyvärr är det med riskmodeller som med korvmaskiner: om man pressar in ruttet kött i ena änden är sannolikheten liten att det kommer ut en finstämd salsiccia i den andra. Modellerna matas ofta med naiva antaganden om att historiska samband upprepas i framtiden och att sannolikheten för oväntade händelser går att beskriva med hjälp av en jämn och fin kurva.

Svenska banker tillåts alltså i praktiken själva vara med och bestämma hur stora säkerhetsmarginaler de ska ha i form av buffertkapital, och större delen av bankernas förbättrade kapitaltäckning de senaste åren beror på detta trixande. Hur otroligt det än kan låta. I början av 2016 tvingades Finansinspektionen (FI) medge: bankerna har blåst oss alla.

– Jag är besviken. När man ger bankerna en möjlighet att jobba med interna modeller har de ett stort ansvar gentemot sina aktieägare och dem som de har lånat pengar av. Det är relativt allvarlig kritik vi har, sade FI:s generaldirektör Erik Thedéen.

Finansinspektionen har därför höjt kapitalkraven, i form av den ”kontracykliska kapitalbufferten” på fikon-

språk. Bankerna, som alltså precis blivit ertappade med att under flera år ha lurat upp svenska myndigheter på läktaren (och säkert haft ganska roligt åt hur lätt det var), blev genast upprörda.

– Beslutet är olyckligt. Ytterligare kapitalkrav gör att det blir dyrare att låna pengar, vilket håller tillbaka tillväxten och jobbskapandet i svensk ekonomi, dundrade Bankföreningens vd Hans Lindberg.

Så här låter det varje gång myndigheter vill skärpa reglerna för banker. ”Gör vad ni vill, men det kommer att bli dyrare för kunderna ska ni veta. Sänka ekonomin. Hela skiten kan rasa.”

Påståendet att mer kapital leder till att bankernas upplåning blir dyrare, kostnader som i sin tur ”måste” vältras över på kunderna, har dock svagt stöd. Det pågår visserligen en intensiv och het debatt om hur mycket kapital bankerna bör ha, men mycket tyder på att den fara som bankerna målar upp är överdriven.

En stor genomgång som Internationella Valutafonden IMF gjort av internationella storbankers lånekostnader mellan 2001 och 2012 landade i slutsatsen att mer kapital på lång sikt leder till att upplåningen blir billigare.

När Bank for International Settlements djupdök i frågan 2016 kom de fram till att ett enkelt krav på maximal belåning skulle, till skillnad från de komplicerade riskmodellerna, kunna ha mycket stora positiva nettoeffekter.

Alltså precis tvärtom mot vad bankerna påstår. Bankerna har också en envis fiende: verkligheten.

Sedan finanskrisen 2008 har kapitalkraven på de svenska storbankerna skärpts – inte minst för bolån. Något som bankerna inte är sena att påminna om. Med deras egen logik borde lånekranarna ha skruvats åt och Sverige gått på knäna.

I stället har bostadslånen exploderat. Tillväxten var under början av 2016 uppe i över 8 procent i årstakt. Samtidigt växte Sveriges BNP med över 4 procent 2015 och flera bedömare har talat om överhettning. Det enda som förändrats: lånen har blivit mer lönsamma för bankerna.

Sant är att mer eget kapital leder till lägre avkastning, vilket är väldigt logiskt eftersom bankernas risknivå minskar. Det betyder inte att banken måste höja priset på sina lån. Om de inte vill passa på att höja sina vinstmarginaler för att hålla uppe avkastningen förstås. Vilket är precis vad svenska banker har gjort.

Under (den falska) förevändningen att upplåningen blivit dyrare har svenska banker ökat sina marginaler på bolån dramatiskt, från 0,2 procent 2009 till över 1,6 procent 2016, enligt Finansinspektionen. Avkastningen på kapitalet i bolåneverksamheten är nu så hög som 25 pro-

cent och har dubblats på kort tid. Det är faktiskt ganska provocerande.

Att bankerna kan slänga ur sig den här typen av snömos beror på att de möter ganska svagt motstånd. Men det är inte bara "vänstern" eller ogina ekonomijournalister som har synpunkter. Så här lät det i ett mejl från en tidigare mycket centralt placerad person i det svenska bankväsendet: "Flatheten från statsmakten när det gäller bankerna är ju flagrant!"

Finansinspektionen, som numera är landets främsta finansövervakare, ligger hopplöst efter bankerna när det gäller resurser. Och en naturlig karriärväg för duktiga medarbetare på FI är att få jobb på bank med betydligt högre lön. Det kan möjligen dämpa inspektionsivern en smula.

FI är en myndighet som ytterst styrs av politiker. Hur ser då förhållandet mellan bankerna och politiken ut? Jo, Bankföreningens vd Hans Lindberg har ett förflutet

som moderat statssekreterare, hans företrädare på posten Thomas Östros var tidigare socialdemokratisk näringsminister. Förra finansmarknadsministern Peter Norman, för övrigt privat vän med Erik Thedéen på FI, gick våren 2006 in i Swedbanks styrelse. Både förra finansministern Anders Borg och tidigare statsministern Fredrik Reinfeldt jobbar numera åt globala storbanker. Om inte Sverige hade haft en så naiv syn på korruption hade säkert någon reagerat. Det börjar faktiskt bli lite olustigt.

ANDREAS CERVENKA

*Texten publicerades 2017

Bank for International Settlements = samarbetsorgan för centralbanker, bl.a. Sveriges riksbank
maxbelåning = hur stora lån en bank själv får ha

Uppgifter

13. Vad framställs i texten som den stora svagheten med Baselreglerna?

- A Att de inte tar hänsyn till vilken risk banken tar.
- B Att de möjliggör missvisande riskbedömningar.
- C Att lägre krav ställs på de banker som tar de största riskerna.
- D Att det egna kapitalet styr vilka krav som ställs på banken.

14. Vilken av följande uppfattningar om svenska bankers bolåneverksamhet ger textförfattaren uttryck för?

- A Bankerna verkar ha glömt varför reglerna kring bolån skärptes 2008.
- B Bankerna tjänar inte så mycket på bolånen som de påstår.
- C Bankerna tar onödigt stora risker med bolånen.
- D Bankerna tjänar orimligt mycket pengar på bolånen.

15. Vad antyder textförfattaren om relationen mellan den politiska makten och bankerna i Sverige?

- A Att den är oreglerad och präglad av intern maktkamp.
- B Att den är osund och i vissa avseenden korrupt.
- C Att den styrs av politikerna och präglas av ideologiska uppfattningar.
- D Att den domineras av bankerna och genomsyras av mutor.

16. Vad är särskilt utmärkande för textens ton?

- A Den syrliga sarkasmen.
- B Den klarsynta självkritiken.
- C Den formella sakligheten.
- D Den likgiltiga uppgivenheten.

Den flygande arketypen

Det svävar en ängel över min säng. Hon är av papiermaché så hon rör sig lätt i minsta luftdrag. Öppnar jag fönstret kan hon nästan flyga.

Hon är vacker, hennes vita klänning är draperad så att den förstärker flygkänslan. Vingarna är fullt utslagna och eleganta, vingpenna efter vingpenna i exakt formation. Ansiktet – ja, det är ingen tvekan: Botticellis Venus.

Jag förälskade mig i henne i en konsthantverksbutik och fick veta att hon var en av de sista på jorden. Den lilla öststatsfabrik som hittat en änglanisch och klarat sig hyggligt med den under de svåra åren har gjort konkurs. Med andra ord: Änglarna föll för marknadskrafterna.

En dag har jag ett barn i sängen, ett lånat barn som skall övernatta. Hon har kommit med snuttefilt och nalle, förväntansfulla ögon och huvudet fullt av frågor. Innan hon somnar skall vi läsa sagor, massor, hela natten, säger hon. Men det blir inget av för vi hamnar i änglavärlden.

”Är det din skyddsängel?”

”Kanske det.”

”Blir hon arg på mig om jag viftar med bena så hon flyger och far?”

”Nej, det tror jag inte.”

”Var har hon ljusen?”

”Vilka ljus?”

”De två som är förgyllda? Det vet du väl att det går en ängel runt vårt hus med två förgyllda ljus?”

”Änglar kan väl inte vara ute och gå jämt”, säger jag.

Det skrattar hon åt innan hon på barns sätt tvärvänder och frågar:

”Tror du på änglar?”

”På nåt sätt finns det nog skyddande krafter i livet.”

”Vad fänig du är”, säger hon, och det får jag hålla med om.

Sen blir jag undervisad. Det är bara sagor, det där med änglar och tomtar och feer.

”Om de skulle finnas, skyddsänglarna (hon drar på orden och det finns en längtan i rösten), så måste de ju synas.”

”De kanske finns inom oss”, säger jag.

”Du är ju inte klok, dom är ju mycket större än vi så skulle de få plats? I magen?”

”Inte i magen”, säger jag. ”I hjärtat.”

”Pumpelipumpelipump”, säger hon, slår i marschtakt över bröstet och skrattar högt. ”Där skulle det snart bli köttfärs av dem.”

Argumentet är slående, hon blir så nöjd med det att hon somnar, en femåring väl förankrad i det som Österns vise brukar kalla den visuella illusionen: Det man ser är det som existerar.

Mitt hem är som de flesta andras, fullt av glasskålar och ljusstakar, keramikäpplen, statyetter, ja ni vet ju hur det ser ut där sentimentala onödor trängs på hyllor och väggar.

Min ängel är bara trettio centimeter lång och sitter i en kedja uppe i taket. Ändå föranleder hon ständigt nya reflektioner. Det verkar som om hon inte lämnar någon oberörd. Till slut blir jag så intresserad och så road att jag drar in helgens alla gäster i sovrummet.

Vänligt och överseende: ”Jag hoppas att hon ger dig goda drömmar.”

Hotat och överlägset: ”Så romantiskt. Och barnsligt, om du ursäktar.”

Roat och hånfullt: ”Det lär finnas en tokig kärring som påstår att hon kan se folks skyddsänglar. Du kanske skall resa dit så att du får en mera realistisk bild.”

Häpet och avvärjande: ”Det är väl en juldekoration som du har glömt att ta ner.”

Sen kommer där en psykolog och säger: ”Så bra, hör du du. Då kanske du äntligen kan placera det änglalika utanför dig själv.”

När den sistnämnde gått funderar jag på att leta rätt på en djävul i papiermaché för att hänga bredvid ängeln. Men jag tror inte det skulle fungera.

En ros är en ros är en ros, som bekant. Och kanske finns det rosor. Men jag tvivlar. Vi börjar ju långsamt förstå att de flesta av våra svårigheter beror på att vi befinner oss i en beskrivning. Och att den är så otillräcklig att den leder till konflikter. Personliga: Min beskrivning, din beskrivning. Politiska: Vår sanning, er sanning. Religiösa: Vår tro, er tro.

Är kultur något annat än beskrivning? I vart fall är det helt tydligt att en ängel inte är en ängel inte är en ängel. Den är kanske rent av något så häpnadsväckande som en flygande arketyper. Med makt över sinnet – än i dag. När de gamla gudarna steg ner på jorden var det för att handla, en gud var alltid en drivkraft. När gudarna fick lämna plats för den ende Guden, den som vi guskelov inte kan beskriva, sände han oss änglarna, hjälpredor som griper in i handlingen. Så som en gång Afrodite, Jupiter, Ull, Oden. Det kanske inte är någon tillfällighet att min ängel har Venus anletsdrag?

Himmelriket är som bekant öppet för barnen, de människor som ännu inte har så många beskrivningar. Vi vuxna kan uppleva det i ögonblick av nåd, i korta stunder, ofta ute i naturen. För en sekund kan ett träd bli ett träd bli ett träd som vi ser utan att registrera, bedöma, förvandla till upplevelse. Inte en upprepning, inte ett igenkännande, inget att sortera och lägga i minnet. När ögonblicket försvunnit sitter vi där och ser på granen och

tänker att det var en bjässe och undras om den angripits av skogsdöden. Och så är vi lite ledsna, för vart tog den ljusa glädjen vägen?

Jag tror att folk förr i tiden hade användbara begrepp för såna här upplevelser. De kunde t ex säga: Det gick en ängel genom skogen. Numera går det som bekant bara änglar genom rummet när någon gör bort sig och aldrig när vårvinden leker med solen i en vit gardin.

Kanske var det därför jag köpte henne, min skyddsängel, i nåt aldrig erkänt hopp om upplevelser bortom tiden i insomnandets ögonblick när sinnet är vidöppet och saknar ord.

Eller kanske var det helt enkelt som en liten kille sa medan han hoppade i sängresårerna i flygande dans med ängeln i taket: "Det är en fe, ser du väl. Hon rör sitt trollspö och du kan önska dig vad du vill. Jag önskar mig (skutt) en PC (skutt) och hundra dataspel."

Jag önskar, jag önskar ...

Det får förbli en hemlighet. För det vet ni väl att om magin skall fungera får man inte uttala sin önskan högt. Han får ingen PC och inga dataspel, pojken.

Men jag ...

MARIANNE FREDRIKSSON

Uppgifter

- 17. Vad är, mot bakgrund av psykologens kommentar, en trolig förklaring till att textförfattaren fun-derar på att hänga upp en djävul i papier-maché?**
- A Det skulle väcka en annan typ av reaktioner hos gästerna.
 - B Det skulle vara ett sätt för henne att skapa distans till det onda inom sig.
 - C Det skulle göra det lättare för omgivningen att acceptera ängeln.
 - D Det skulle vara ett sätt att skapa balans mellan ont och gott i rummet.
- 18. Vad menar textförfattaren med att "en ängel inte är en ängel inte är en ängel"?**
- A Att ängeln bara är en religiös symbol.
 - B Att ängeln inte existerar i verkligheten.
 - C Att ängeln har förlorat sin betydelse i den moderna kulturen.
 - D Att ängeln är tungt lastad med symbolisk betydelse.
- 19. Varför misstänker textförfattaren att det inte är någon tillfällighet att ängeln i sovrummet liknar gudinnan Venus?**
- A För att de härstammar från samma tidsepok.
 - B För att båda återspeglar ett klassiskt skönhetsideal.
 - C För att änglar och gudar har fyllt samma funktion för människorna.
 - D För att änglar precis som Venus har förknippats med kärlek och romantik.
- 20. Vad av följande ringar bäst in det som textförfattaren längtar efter?**
- A Ordlösa erfarenheter.
 - B En lugnare tillvaro.
 - C Tydligare ställningstaganden.
 - D Ett religiöst uppvaknande.

MEK – Meningskomplettering

- 21.** Parkinsons sjukdom beror på degeneration av de nervceller i hjärnan som producerar dopamin. Patienten behandlas därför med läkemedel som kompenserar för bristen på dopamin, förbättrar dess verkan eller _____ av denna essentiella signalsubstans.
- A hämmar effekten
 - B bromsar nedbrytningen
 - C motverkar bildandet
 - D sänker nivån
- 22.** Det går att ta sig in i den tvåtusenåriga staden Petra på flera olika sätt, men de flesta nutida turister väljer den _____ vägen genom Wadi as-Sik, en smal och kilometerlång ravin som _____ av åttio meter höga klippor.
- A reguljära – utformas
 - B spektakulära – kantas
 - C temporära – präglas
 - D sedimentära – angörs
- 23.** I slutet av 1800-talet representerade en ny gjutjärnsspis ett _____ ekonomiskt värde. Inköpet av en sådan spis förde dessutom med sig _____, eftersom de gamla trefotsgrytorna måste ersättas av nya _____ för matlagning.
- A grundläggande – problem – verktyg
 - B överkomligt – utbetalningar – metoder
 - C betydande – merkostnader – kärl
 - D väsentligt – moderniteter – rutiner
- 24.** Häggen är ett träd som finns i hela Norden, såväl på låglandet som i fjällen ända upp till trädgränsen, och förekommer _____ även som buske ännu högre upp.
- A successivt
 - B exemplariskt
 - C vegetativt
 - D sporadiskt

25. Problemet när politiker hänvisar till att "allmänheten vill ha högre straff" är att detta är en _____. Det råder nämligen så pass spridda åsikter bland allmänheten att det inte går att hitta någon _____ linje.
- A sanning med modifikation – enhetlig
 - B förskönande omskrivning – enveten
 - C självuppfyllande profetia – ensidig
 - D besvärande omständighet – entydig
26. Dessutom visar Holmquist att det var fråga om två olika former av _____, nämligen människan som både kvinna och man samt människan som varken kvinna eller man. Detta exemplifieras med Carl Jonas Love Almqvists gestalter Amorina och Tintomara.
- A androgyni
 - B matriarkat
 - C analogi
 - D misogyni
27. EU-parlamentet väntas _____ ett förslag som tvingar tågoperatörer att ge plats för cyklar ombord på tågen. Det vore i så fall en _____ för Cykelfrämjandet, som länge har drivit frågan.
- A rikta – spik i kistan
 - B bilda – lök på laxen
 - C anta – fjäder i hatten
 - D välja – dans på rosor
28. Kännetecknande för en vädertjänst som den på Sturup är att där görs kortsiktiga lokala prognoser primärt avsedda för flygledning och piloter. Sådana prognoser kan inte direkt _____ ur ett större vädersammanhang, även om det förstås finns en ömsesidig påverkan mellan det _____ och det _____.
- A uteslutas – specifika – generella
 - B härledas – lokala – globala
 - C bekräftas – potentiella – aktuella
 - D urskiljas – förflutna – framtida

29. I takt med att vi inhämtar allt mer information på nätet, där den ofta _____, ökar betydelsen av att ibland helt och fullt kunna gå upp i en annan värld. Kanske kan _____ vara en lösning? Med hjälp av den obrutna handlingen kan vi öva upp vår koncentrationsförmåga, lära oss se helheter och leva oss in i andra människors villkor.
- A fragmentiseras – romanen
 - B punkteras – samtalet
 - C demoraliseras – prosan
 - D rekonstrueras – skriften
30. Landvinningar inom robotik och artificiell intelligens gör att yrken som förr sågs som strikt _____ människan nu i allt högre grad kan digitaliseras.
- A angelägna
 - B underordnade
 - C gällande
 - D förbehållna